

Het Groene Blad

IVN Eerbeek en omstreken jaargang 31 nr. 3 2019

Eerbeek e.o. met Zutphen op pad

Bloeiende bermen gemeente Brummen

Paardenstaarten, lidrus of heermoes?

Colofon

IVN Eerbeek en omstreken

IVN, Instituut voor natuureducatie en duurzaamheid afdeling Eerbeek en omstreken, is een vereniging van vrijwilligers die mensen betreft bij hun (groene) leefomgeving, natuur, milieu en landschap in de gemeente Brummen. IVN-Eerbeek organiseert activiteiten zoals wandelingen, cursussen en werkzaamheden in het groen voor iedereen.

Lid of vriend worden? Meld je via e-mail aan bij secretaris@ivn-erbeek.nl of via de website.

Contributie (per jaar):

Leden: € 24,- Donateurs: € 12,- Huisgenootleden € 12,- Vriend van IVN Eerbeek € 48,-

Te betalen op IBAN. NL17 RABO 0309 230 705 t.n.v. IVN vereniging afd. Eerbeek e.o.

Opzegging, wijzigingen in adresgegevens, e-mailadres graag melden bij secretaris@ivn-erbeek.nl.

Bestuur

Voorzitter:	Jos Rouland	voorzitter@ivn-erbeek.nl
Secretaris:	Herman Heskamp	secretaris@ivn-erbeek.nl
Penningmeester:	Gerrie den Besten	penningmeester@ivn-erbeek.nl
Lid:	Lambert Kouwenberg	Lkouwenberg142@gmail.com
Lid:	Ingrid van Eijk	iggyb@chello.nl

Contactpersonen werkgroepen

Excursies:	ChrisHoltslag	Chrisholtslag@ziggo.nl
Natuurtuin:	Gerard Nijhof	natuurtuin@ivn-erbeek.nl
Publiciteit:	Gerard Bosch	publiciteit@ivn-erbeek.nl
Scholing:	Herma Scherpenzeel	scholing@ivn-erbeek.nl
Venel:	Jos Rouland	venel@ivn-erbeek.nl

Het Groene blad

Het Groene Blad is het contact - en informatieblad van IVN-Eerbeek en verschijnt vier maal per jaar. Het blad is van en voor leden en donateurs. Bijdragen zijn van harte welkom.

Overname van artikelen is toegestaan na schriftelijke toestemming van de auteur en de redactie.

Kopij voor Het Groene Blad kan worden verstuurd naar: redactie@ivn-erbeek.nl

Het Groene Blad is eveneens te lezen op de website van IVN-Eerbeek en omstreken www.ivn-erbeek.nl onder publicaties.

Redactie: Gerard Bosch, Jan Groenhof, Lambert Kouwenberg en Jan Coenraads.
Opmaak en vormgeving: Herman Heskamp en Ronald Geerlof.

De uiterste inzenddatum kopij voor het volgende nummer is 1 oktober 2019.

ISSN 2543-117X

Het Groene Blad

IVN afdeling Eerbeek - augustus 2019

Redactioneel

Het derde nummer van Het Groene Blad van 2019 ligt weer voor u. Het verschijnen van dit nummer ging beslist niet zonder slag of stoot. Nu komt het wel vaker voor dat het moeite kost de deadline te halen of om voldoende kopij binnen te krijgen. Momenteel echter is het gemis van de inzetbaarheid van onze eindredacteur een struikelblok.

Gerard Bosch kampt al enige tijd met gezondheidsproblemen waardoor zijn belangrijke inbreng en de voor hem vertrouwde taken door anderen moeten worden uitgevoerd. Dit roept vragen op en brengt vertraging met zich mee. Het is niettemin gelukt om weer een volledig nummer uit te brengen dat u hopelijk verpozing en leesplezier geeft in deze extreem warme zomer.

Niet alleen wijzelf maar ook de natuur heeft te lijden onder het huidige teken van de heersende klimaatverandering. Zelfs uitgesproken zoonabbidders snakken naar enige verkoeling en verzuchten of het niet een beetje minder kan.

Na de hete, droge zomer van vorig jaar had de natuur zich ogenschijnlijk wel een beetje hersteld. Veel planten en bomen liepen weer gewoon uit en de grasvelden werden weer groen. Dit blijkt echter bedrieglijk als het grondwaterpeil ook tijdens de winter en het voorjaar niet echt stijgt en nog altijd veel te laag is. Een paar flinke stortbuien helpen helaas niet veel omdat dat water over de droge bodem direct weggloopt naar sloten en rioolputten en niet de grond in zakt.

Als je vaak in de natuur wandelt en bijvoorbeeld de verdroogde hei ziet, kun je je zorgen maken over deze ontwikkelingen. Piekeren en bij de pakken neerzitten biedt echter geen soelaas. De handen uit de mouwen steken en je steentje bijdragen, in welke vorm dan ook, is voor veel lezers van ons blad geboden. Dit moge blijken uit de mooie initiatieven als het herstel van de Gravinnebeek en het project 'Mijn berm bloeit'. Het is plezierig om je samen met anderen in te zetten voor iets dat je leefomgeving ten goede komt.

In deze zin kun je ook de beoogde samenwerking met IVN Zutphen, waarvoor de eerste stap is gezet, als positief beoordelen.

En zo leven er ongetwijfeld nog wel meer ideeën onder de lezers van Het Groene Blad. Laat het ons weten of schrijf een stukje. Dat is de wens van de redactie.

Namens de redactie,

Lambert Kouwenberg

Inhoud

- 3 Redactioneel en inhoud
- 4 Kopij voor Het Groene Blad
- 5 Eerbeek e.o. met IVN Zutphen
- 7 Warme natuurdag Brummen
- 8 Draaien en draaien
- 11 Mijn berm bloeit
- 13 Straatbomen
- 14 Leden en donateurs
- 15 Tuinbezoek
- 16 Paardenstaarten
- 17 Gedicht 'Het Bos'
- 18 Gravinnebeek
- 19 Werkgroep scholing
- 20 Agenda

Drukker:
Editoo B.V. te Arnhem

Voorblad

Bij het voorblad een impressie van de Natuurdag Brummen.

Een foto met Japans hoefblad naar aanleiding van een oproep in een nieuwsbrief. Het staat vlakbij mijn huis langs de beek.

Kopij voor Het Groene Blad

AUTEUR: REDACTIE

Het Groene Blad (HGB) is de naam van het afdelingsblad van IVN Eerbeek e.o. Het verschijnt in principe vier keer per jaar in de maanden februari (winter), mei (lente), augustus (zomer) en november (herfst). Het blad is van en voor de leden en donateurs van IVN Eerbeek e.o..

HGB heeft een uit vier personen bestaande redactie en twee vormgevers die voor de opmaak en uitgifte zorg dragen. Kopij kan aangeleverd worden door leden en donateurs en is van harte welkom.

Doel van het afdelingsblad is:

- Het bevorderen van het contact tussen de leden en donateurs van de afdeling
- De doelstelling van het IVN en de vereniging naar buiten uitdragen
- Aan leden, donateurs en anderen informatie leveren over activiteiten van de afdeling in het verleden en in de toekomst
- Voorlichting en informatie geven over zaken betreffende landschap en natuur, milieueducatie en duurzaamheid.

De inhoud van het afdelingsblad kan bestaan uit artikelen die worden aangeleverd door het bestuur. De redactie zelf levert berichten over nieuws, ontwikkelingen en andere zaken die voor de lezers van belang kunnen zijn. Daarnaast kunnen artikelen van zeer diverse aard opgenomen worden die worden aangeleverd door redactieleden maar vooral ook door lezers van het blad, leden en donateurs.

Het bestuur van onze afdeling en de redactie van HGB stellen alle bijdrage van lezers zeer op prijs. Daarbij zijn echter wel een paar richtlijnen van toepassing. Op de eerste plaats is het van belang dat auteurs zich in principe houden aan de algemene doelstellingen van het IVN en het afdelingsblad. Ook dient de inhoud van een artikel, qua onderwerp, te kunnen worden geplaatst in de relatief brede educatieve doelstelling van het IVN. Een en ander ter beoordeling van de redactie. In geval van twijfel legt de redactie het bericht of artikel voor aan het bestuur.

Dit betekent dat artikelen in het afdelingsblad minimaal een verbinding moeten hebben met de omgeving, het verspreidingsgebied van HGB. Dit kan in het algemeen de natuur in de omgeving betreffen, de flora en fauna en ook de cultuurhistorie van landschap, landgoederen, gebouwen, waterwerken en andere zaken die door de mens gemaakt zijn (= cultuur) en een relatie hebben met de natuur of het gebruik daarvan.

Het mag een diepgaand en wetenschappelijk verantwoord artikel zijn, maar zeker ook een leuke anekdote of een, in het oog van de auteur, mooie of bijzondere waarneming.

Ook een passend grapje, een poëtische expressie of toepasselijke tip zijn welkom.

De redactie kan toegezonden berichten en stukken redigeren en inkorten ten behoeve van de leesbaarheid of deze weigeren, zoals dat het geval is met anonieme berichten. De redactie ziet met belangstelling uit naar eenieders bijdrage en is graag bereid u hierbij van dienst te zijn.

Bij dit alles zij opnieuw vermeld, dat zonder toestemming overgenomen artikelen van andere auteurs niet worden opgenomen wegens wetsovertreding. Het zelfde geldt voor foto's of ander bestaand illustratiemateriaal, als daarvoor geen ontheffing van het Buma- / Stemra- / Sena-recht of een uitdrukkelijke schriftelijke toestemming van de betreffende publicist is verkregen.

De boetes op genoemde overtredingen van wettelijke regelingen zijn zeer hoog en voor het IVN afd. Eerbeek e.o. onbetaalbaar.

Maar aangezien de inzender van dergelijk materiaal zelf verantwoordelijk is en blijft voor zijn publicatie, betekent bovenstaande ook, dat de inzender eveneens een gelijke hoge boete kan verwachten.

Ontmoetingswandeling IVN-Zutphen en IVN-Eerbeek e.o.

AUTEUR: LIDA HENNING-DE KONING

De Weerman van het TV journaal had het tevoren al gezegd: “Het kan alle kanten op met het weer vandaag: regen, hagel, zonneschijn, er is van alles wat”. En zo gebeurde het dat onze groep van IVN-Zutphen de Eerbeekse collega's ging ontmoeten op een behoorlijk koude ochtend onder de zwartste wolken die je ooit hebt gezien. Het was een prachtig schouwspel, die paarse gloed over zwarte vallende buien in de verte, met misschien... ja kijk maar... er is toch echt een randje lichte lucht daar achter. Wij konden nog net droog met elkaar kennis maken en samen aan onze wandeling beginnen. Toen kondigde de volgende bui zich aan. Paraplu's en capuchons dan maar op en hupsakee, het veld in!

Een IVN-wandeling gaat altijd door! Niemand had zich door het weerbericht laten afschrikken. We waren dan ook met 23 mensen die zaterdagochtend. Bestuursleden, werkgroep-coördinatoren, gidsen en andere leden met belangstelling voor de burens. Want Eerbeek e.o. is een

buurafdeling van Zutphen, al ligt de IJssel daar tussen. En ach, dat was een sprongetje; de geografische afstand stelde niets voor. Vooral vanochtend niet, want we waren in het gebied van de Empese en Tondense Heide, waar Eerbeekse gidsen rondleiden. Dicht bij Eerbeek maar ook niet zo ver van Zutphen gelegen. Daarom was deze plek uitgekozen voor de eerste ontmoetingswandeling.

Wat een mooi woord: ontmoetingswandeling. Het geeft precies aan wat de bedoeling is: een wandeling terwijl we elkaar kunnen ontmoeten. Genieten van dit - voor sommige deelnemers nieuwe - gebied en tegelijkertijd kunnen uitwisselen over de soort activiteiten die wij als buur-IVN-afdelingen op het programma hebben. Maar ook hoe het in de praktijk gaat. Horen hoe de Eerbeekse gids vertelt over reukgras. Zou hij de caramelsmaak noemen die je proeft bij het kauwen op de onderkant van het steeltje? Jawel hoor; hij plukte er een paar en we mochten proeven. Doen wij dat in Zutphen ook zo? Misschien wel. Wat is het toch leuk om collega's enthousiast te horen vertellen over de dingen die wij met hetzelfde enthousiasme overbrengen in een ander gebied.

Waarom deden we dit? Waarom was deze kennismaking georganiseerd? Wel, soms vragen we ons wel eens af of we alle IVN-activiteiten die we willen doen ook wel kunnen blijven doen. Dat geldt voor onze kleine Zutphense afdeling, dat geldt ook voor de kleine afdeling Eerbeek e.o. Zullen er op den duur voldoende mensen zijn om het educatieve werk uit te voeren? Hoe kunnen we ervoor zorgen dat het niet teveel wordt, dat we het vol houden, met een relatief beperkt aantal actieve leden? Zullen we eens kijken naar mogelijke vormen van samenwerking? Wat doen wij? Wat doen zij? Waar kunnen we elkaar ondersteunen en wat kunnen we samen doen en organiseren? Al deze vragen kunnen een antwoord krijgen als je elkaar ontmoet, elkaars werk leert kennen en als je te horen krijgt

waar iedereen tegenaan loopt als natuurgids, als bestuurslid, als kraamorganisator enz. Nou, met die uitwisseling zijn we begonnen op deze zaterdagochtend 4 mei jl. En tussendoor zagen we een prachtig beeld: een achttal ooeivaars zetten zich schrap tegen de koude wind. Een wind die ons al snel naar De Vroolijke Frans blies, want iedereen had wel zin in iets warmes.

Daar stond de kachel volop aan. We zijn nog een uurtje bij elkaar geweest en weer was het een gekwetter van jewelste. Nee, geen vogeltjes hier binnen. Wij waren druk in gesprek met elkaar, ongeorganiseerd, geen toespraken of 'officialiteiten', er viel zo ook al veel te bepraten. Het was een goede en gezellige sfeer. Na een uurtje braken we op, met de afspraak in het najaar weer zo'n ontmoetingswandeling te hebben; dan in Zutphen.

Vandaag leerden we een stukje van de Empese en Tondense heide kennen en we leerden elkaar een beetje kennen. En dat alles tussen regen en hagelbuien, maar ook onder prachtige wolkenluchten door. De weerman had gelijk gehad: "Vandaag van alles wat".

Warm!

AUTEUR: HERMAN HESKAMP

En dat was het op zondag 2 juni bij de Vroolijke Frans in Brummen. Als IVN hadden we een kraam besproken op de Brummense Natuurdag om wat meer naamsbekendheid te krijgen in de regio en hopelijk wat nieuwe leden of donateurs te werven.

Gelukkig was ik 's morgens erg vroeg op het terrein en zag dat de ons toegewezen kraam vol in de zon stond. Dit even kenbaar gemaakt bij de organisatie en ik kon een andere kraam bemachtigen in de schaduw van een grote eik. Met wat doe-opdrachten voor kinderen leek mij dat de ideale oplossing. Wat ik op dat moment nog niet wist, waren de eikenprocessierupsen in de boom. Harige rupsen en nesten vol met huidjes van verpopte rupsen. Het was helaas te laat om nog weer een andere plek te regelen.

De bezoekers hebben er niks van gemerkt en vonden de schaduw heerlijk. Persoonlijk had ik aan het eind van de dag wel rode jeukende vlekjes op mijn onderarmen, of dat van de rupsen of de warmte kwam, was/is mij niet duidelijk.

Aan de stand hadden we opzij een paar extra tafels gezet waar de kinderen lekker konden kleien. Het motto die dag was vlinders en bijen en bij ons konden de kinderen 'zaadballen' maken. Ze werden naar de zijkant van de stand verwezen met een poster over 'Guerrilla Tuinieren'.

Met kleipoeder (bentoniet), potgrond, bloemzaden en water konden de kinderen na menging, ballen maken die ze na droging mee naar huis mochten nemen. De bedoeling is om de ballen op braakliggende terreintjes binnen de bebouwde kom te werpen en de opzet is dat na een regenbui de bal uit elkaar valt en de bloemzaden ontkiemen. Op een andere poster stonden wel enkele restricties waar en wanneer het de bedoeling was om deze geconcentreerde zaadballen te gebruiken.

Het recept was/is eenvoudig: 4 eetlepels kleipoeder mengen met 5 lepels potgrond en een lepeltje zaden (Tubinger mengsel). Het geheel bevochtigen en net als bij gehakt, er ballen ervan te draaien. We hebben alle formaten langs zien komen. Enkele kinderen maakten een grote bal terwijl er ook kinderen waren die vijf balletjes konden produceren uit een recept. Het zaadmengsel was aanbevolen door imkers en werd ook in kleine zakjes voor een euro verkocht op de kraam.

Uiteraard was Jan Groenhof met de microscopen aanwezig en veel mensen konden zich verbazen over wat daar onder te zien was, van vogelpoepjes en kevers tot hoornaars. Ze kwamen ook zelf al materiaal brengen om te bekijken. Hilda en Janet stonden achter de kraam om uitleg te geven en Ronald stond ervoor om voorbijgangers aan te spreken en folders uit te delen.

We hadden ook een twaalftal stukjes hout (Robinia pseudoacacia) om insectenhôtels van te maken. Op de kraam werden er ter plekke gaatjes ingeboord met verschillende grootte voor huisvesting van solitaire bijen. Volgens Ronald was ik de snelste aannemer van Nederland omdat ik in ruim een kwartier een bijenhôtel met zeker twintig kamers kon maken. De insectenhôtels werden weggegeven aan mensen die serieuze belangstelling toonden.

Er hebben ongeveer 30 kinderen ballen gedraaid onder leiding van Tilda Groenhof. We hadden een iets grotere opkomst verwacht, maar door het warme weer zijn veel ouders waarschijnlijk met hun kinderen gaan zwemmen. Voor de liefhebbers binnen het IVN hebben we nog kleipoeder en bloemzaden over om bij een andere gelegenheid deze actieve doe-vorm te gebruiken.

Om vier uur was het feest voorbij en met zijn allen hebben we opgeruimd. Na een warme, inspannende dag waren we ook blij dat we huiswaarts konden gaan.

Met dank aan Hilda Stoltenborg, Janet Moes, Tilda en Jan Groenhof en Ronald Geerlof die door hun inzet deze dag weer mogelijk hebben gemaakt.

Draaijen en draaijen...

AUTEUR: LAMBERT KOUWENBERG

De draaihals en andere spechten

Je ziet hem zelden, soms hoor je zijn nasale geluid. Als je hem ziet, vergeet je dat niet meer.

De draaihals is gezien en op beeld vastgelegd in het Deelerwoud! Hij is een van onze spechten, maar waarschijnlijk de minst bekende.

Iedereen kent wel de grote bonte specht en ook de groene en de zwarte specht zijn bij de meeste mensen, vogelliefhebber of niet, wel bekend. Veel minder mensen kunnen zeggen dat ze de kleine bonte specht gezien hebben om maar niet te spreken van de middelste bonte specht. Maar de draaihals.... dat is zelfs voor een echte vogelaar een bijzondere ervaring.

Alle spechten zijn bijzondere en aansprekende vogels. De Woody Woodpeckers van de tekenfilms die in een paar seconden een boom doormidden hakken bestaan in het echt niet. Feit is wel dat spechten met hun sterke snavels en hun speciaal met schokdempers geconstrueerde koppen een groot beetelend vermogen hebben. Vooral de zwarte specht dwingt in dit opzicht respect af. Het hakken is in de eerste plaats bedoeld voor het bemachtigen van voedsel en verder voor het maken van nestgelegenheden. Het heeft niets te maken met de roffel. Die dient een ander doel: het afbakenen van een territorium en het lokken van een partner.

Om hun belangrijkste kenmerk te kunnen tonen hebben spechten bomen nodig en je ziet ze dus ook alleen maar in bosgebieden. Daarbij hebben de verschillende spechtsoorten echter wel hun specifieke voorkeur. Omdat we in onze omgeving veel bossen hebben, kunnen we alle zes in Nederland voorkomende spechtsoorten tegenkomen.

De grote bonte specht is de meest algemene, talrijkste en zonder twijfel de meest bekende. Bij elke (bos)wandeling kun je het kenmerkende kekkende geluid horen en als je dan naar de kale boomtoppen in de buurt kijkt zul je hem

meestal ook zien. Een veel voorkomende maar toch opvallende verschijning. Hij heeft het formaat van een merel en heeft zwart en wit als zijn hoofdkleuren. Alle grote bonte spechten hebben daarbij ook de kleur rood in hun verenkleed: de opvallende vuurrode onderstaart. Het rood op de kop is verschillend. De onvolwassen vogels hebben in de nazomer een geheel rode kruin. Al snel verdwijnt die rode tooi echter. Bij vrouwtjes blijft er niets van over en mannetjes houden het hele jaar door een opvallend rode vlek op hun achterhoofd.

De grote bonte specht is een alleseter die buiten de broedtijd vooral van zaden leeft en in de korte broedtijd vooral van insecten. Hij kan daardoor zowel in loof- als naaldhout terecht, waarbij de hoeveelheid dood hout en daarmee de leeftijd van de bomen er ook minder toe lijkt te doen. Hij komt overal in Nederland voor maar het meest op de Veluwe. Er is zelfs sprake van een duidelijke toename in aantal.

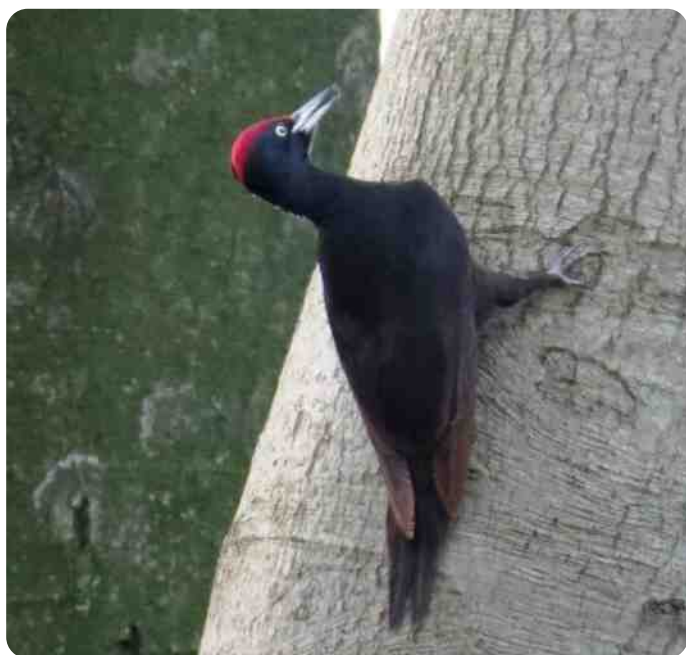
De populatie kleine bonte specht, onze kleinste specht, die met 5000 tot 6500 (2015) broedparen nog geen tiende is van die van de grote bonte specht, kent overal een lichte toename maar op sommige plaatsen zien we ook een achteruitgang. Deze specht ter grootte van een mus woont vooral in loof- en gemengde bossen met een flinke hoeveelheid zacht houtsoorten, zoals berk, wilg, els en populier en stervende of dode bomen. Zijn verspreidingsgebied ligt in het oosten, midden en zuidoosten van het

land. Hij maakt zijn hol in rottend hout, vaak aan de onderkant van grote takken. De kleine bonte specht is net als zijn grote neef zwart-wit van kleur. Het enige rood vinden we bij het mannetje op zijn kruin. In het voorjaar kun je zijn luide roffel, als het geluid van een naaimachine, en zijn hoge kie-kie-kie roep horen. Je moet er wel speciaal voor op pad om deze kleine, schuwe vogel te zien.

En dan is er nog de zeldzame middelste bonte specht die met 500 tot 800 (2015) broedparen slechts voorkomt in Twente, de Achterhoek en Zuid-Limburg. Er is echter sprake van een zeer sterke toename na 2005 want, voordien werd de vogel niet tot nauwelijks waargenomen. Hij is een jaarrond insecteneter en bewoont vooral oude loofbossen met een fors aandeel staand hout en veel bomen (liefst zomereiken) met een ruwe schors. Door de veroudering van bossen en het meer natuurlijke beheer is er meer dood hout en als gevolg daarvan een groter insectenaanbod. De toekomst van deze specht ziet er rooskleurig uit. De middelste bonte specht is iets kleiner dan de grote bonte specht. Beide geslachten hebben een roze onderstaart en een rode (bij het vrouwtje dofrode) kruin.

Als we de grote bonte specht groot noemen dan is de zwarte specht echt een reus. Hij haalt met gemak het formaat van een kraai maar kan hiermee onmogelijk verward worden door zijn gedrag, stuntelige vliegwijze, kruuu--kruuu-kruuu geluid en de vuurrode verentooi op zijn kop (het vrouwtje heeft alleen een rode vlek op het achterhoofd). Zwarte spechten zijn echte bosvogels. Ze broeden voornamelijk in beuken maar foerageren met name in naaldhout op in het hout levende keverlarven en mieren. We kunnen zwarte spechten tegenkomen in oude bossen op de Veluwe, in het oosten van Nederland in Drenthe en Brabant. Zwarte spechten zijn geweldige hakkers. Met verwondering kan men zien hoe een zwarte specht een boomstobbe volledig sloop op zoek naar insecten. Zijn in een beuk uitgehakte nesthol is wel 40 tot 60 centimeter diep en heeft (anders dan bij andere spechten) een ovale vliegopening van ongeveer negen bij twaalf centimeter.

Voor de meeste spechten moet je de bomen afspeuren om ze te ontdekken maar de groene specht zie je vaak op de grond scharrelen op zoek naar mieren, zijn hoofdvoedsel. De groene specht is een forse vogel van het formaat gaai met een prachtig gekleurd verenkleed. Hij heeft een groene rug die bij de staart overgaat in helder geel. Man, vrouw en kind hebben daarbij een felrode kruin en een zwarte snavel. Ze zoeken niet alleen naar mieren op het gras maar graven ook diepe gaten in mierenhopen om ook de poppen en miereneieren te kunnen bemachtigen. Hoewel een van de geluiden van de zwarte specht erop lijkt is het lachende geluid van de groene specht zeer kenmerkend en voor velen herkenbaar. Sinds 1985 ging het bergopwaarts met de populatie die na 2008 stabiliseerde op 8000 tot 9500 broedparen. Groene spechten komt men vooral tegen in Oost-, Midden- en Zuid-Nederland.

En dan de draaihals.

De draaihals is als enige van de zes in Nederland voorkomende spechten een trekvogel die overwintert in Spanje en Noord-Afrika. Vanaf half april komt hij hier aan en hij vertrekt weer in de herfst. Hij is heel zeldzaam. Al meer dan een eeuw neemt de Europese broedpopulatie in aantal af. Sinds 2010 lijken de aantallen te stabiliseren op een zeer laag niveau, gevolgd door een heel bescheiden opleving. De totale afname sinds 1950 wordt op meer dan

90% geschat. Nederland ligt aan de westgrens van het verspreidingsgebied dat zich oostelijk uitstrekt tot Japan.

De draaihalz behoort tot de spechtenfamilie met alle kenmerken vandien, maar qua uiterlijk doet hij eerder denken aan een vreemde zangvogel of een kleine lijster. Hij heeft een ingewikkelde en fraaie tekening in grijs, bruin en oker met strepen in matzwart. Van een afstandje lijkt hij licht en is hij nauwelijks zichtbaar naast een dode tak of tegen een muur, waar hij op zoek kan zijn naar mieren. Hij trekt slechts de aandacht met zijn luide roep en zang die afwijkend is van die van andere spechten.

Hij dankt zijn wonderlijke naam aan de merkwaardige manier waarop hij, bijvoorbeeld bij gevaar, met zijn hals draait en kronkelt. Bij de balts zitten het mannetje en het vrouwtje tegenover elkaar en gooien hun kop achterover op en neer, terwijl ze met hun hals draaien; ook laten ze hun kop soms hangen alsof hun nek gebroken is. In sommige streken wordt hij dan ook wel nekdraaier of slangevogel genoemd.

Hoewel hij net als andere spechten kan klimmen en zich met zijn spechtenpoten met vier tenen, twee naar voren en twee naar achteren, aan een boom kan vastklemmen is hij meestal op de grond zijn voedsel van mieren en andere insecten aan het zoeken. Hun nest maken ze doorgaans in natuurlijke nestholtes (oude spechtenholen) in berken, soms dennen of eiken.

In Nederland tekent zich een duidelijk verspreidingsgebied af met twee kernen: de Veluwe en het Drents Plateau. Draaihalzen broeden in Nederland nagenoeg uitsluitend in gebieden met schrale zandgrond, veelal voormalige zandverstuivingen. De broedomgeving bestaat uit heidevelden met opslag, zandige plekken of zandpaden en schrale (korstmos)vegetaties en ook op kapvlakten met dennenbos en brede zandbanen (militaire oefenterreinen op de Veluwe).

Volgens de laatste tellingen (2013-2015) zijn er 35 tot 75 broedparen in Nederland, waarvan de helft op de Veluwe. Ondanks de recente opleving moeten we ons niet rijk rekenen en blijft het toekomstperspectief voor Nederlandse draaihalzen heel onzeker.

Je mag van geluk spreken wanneer je een draaihalz mag aanschouwen. Probeer er dan maar zo lang mogelijk van te genieten en maak er zo mogelijk een foto van. Je waarneming doorgeven aan waarneming.nl is zeker een aanrader.

Foto's in dit verhaal zijn mede afkomstig van Marijke Kemps.

Mijn berm bloeit!

AUTEUR: GERARD NIJHOF

Project Biodiversiteit IVN Eerbeek e.o.

Eind vorig jaar verschenen er regelmatig artikelen in de dagbladen over de biodiversiteit in Nederland. Het was er droevig mee gesteld en met name de insecten hadden er flink onder te lijden. In één van de artikelen die erover verscheen, las ik dat er een samenwerkingsverband was tussen de Vlinderstichting en Floron om de bloemenrijkdom van de bermen in Nederland in kaart te brengen. De beide organisaties hadden een project opgestart genaamd 'Mijn berm bloeit', waarmee men de aandacht vestigt op de achteruitgang van de bloemenpracht in onze bermen. En dan met name de bermen buiten de bebouwde kom.

Voor planten en boerenlandvlinders vormen bermen in het agrarisch gebied een belangrijk leefgebied. Goede informatie over de bloemenrijkdom van bermen in het boerenland ontbrak, terwijl het beperkte aanbod aan bloemen in bermen als een belangrijke oorzaak van de achteruitgang van boerenlandvlinders en andere insecten wordt gezien.

Dit gelezen hebbende dacht ik: kunnen we hier ook niet iets mee binnen het IVN Eerbeek e.o. Planten zijn voor velen van ons één van de meest aansprekende onderwerpen in de natuur en we hebben deskundigheid in huis. Wat zou er mooier zijn dan gezamenlijk met collega IVN-ers mee te doen aan zo'n nuttig project. Ik nam contact op met de Vlinderstichting en met Floron voor meer informatie. Er bleek veel informatie beschikbaar te zijn en er was ook al een programma ontwikkeld om de toestand van de bermen te meten. Het programma van Floron maakt gebruik van een nectarindex. Op basis van het aantal en soort planten wordt er per geïnventariseerde berm een nectarindex berekend. De index werkt met een schaal van 1 tot 5. 1 is slecht en 5 is zeer goed.

Inmiddels had ik aan het bestuur van IVN Eerbeek e.o. spreektijd gevraagd om tijdens de algemene ledenvergadering onze leden enthousiast te maken voor dit project.

De reacties waren zeer positief. Er meldden zich op die avond al spontaan 14 leden aan. Dit bevestigde mijn gevoel dat het heel goed mogelijk is om binnen onze vereniging projectmatig iets moois op te zetten waarbij we met zijn allen werken aan een gezamenlijk doel. Geweldig wat een animo!

Het balletje kon (verder) gaan rollen.

De uitnodiging voor een vervolgspraak met de werkgroep kon verstuurd worden. Veiligheidshesjes konden geleverd worden door Floron, er werd een afspraak ingepland met de gemeente en er kon een persbericht uit aan iedereen, waarbij we informatie verschaften over de opzet van het project. Naar aanleiding van dit persbericht meldden zich nog eens 5 'niet IVN-ers' en drie IVN-leden aan om mee te doen. Ook kreeg ik reacties binnen (al dan niet positief) over de huidige toestand van de bermen en werd ik door Landschap Netwerk Brummen uitgenodigd voor een informatief gesprek.

Tijdens de eerste bijeenkomst van de werkgroep hadden we al afgesproken om op 24 juni weer bij elkaar te komen om de resultaten van onze inventarisatie te bespreken.

Op 23 april kon de mail met instructies uit gaan en vanaf 15 mei kon een ieder aan de slag. Sommigen vonden het prettig om alleen te werken en anderen vormden een groepje.

In de tussentijd kreeg ik al diverse positieve reacties van werkgroepleden binnen dat het erg leuk was om te doen en dat het zeker hielp om de kennis van planten naar een hoger niveau te tillen.

Via de internetsite van Floron kon ik volgen wat de voortgang was en langzamerhand verschenen er op de kaart van de gemeente Brummen steeds meer cijfers van 1 tot 5 bij de wegen die op ons programma stonden.

En dan.. op 24 juni de presentatie van de uitkomsten.

In totaal hebben we 59 wegen geïnventariseerd waarbij we 218 (!) verschillende plantensoorten registreerden. De gemiddelde nectar index kwam uit op 2,1. Van de Vlinderstichting had ik een presentatie ontvangen met de uitkomsten van de nectarindex op landelijk niveau over de jaren 2017 en 2018. Hierbij was een splitsing gemaakt tussen de verschillende bermbeheersmethoden van enerzijds klepelen (gras maaien en zeer fijn snijden) zonder afvoer van het maaisel en anderzijds maaien en maaisel afvoeren. Klepelen gaf daarbij een nectarindex te zien van 2.1 (gelijk aan die van ons) en maaien en afvoeren gaf een nectarindex van 3.

Tijdens het gesprek met de gemeente werd indertijd aangegeven dat het maaibeheer in Brummen bestond uit klepelen. Onze uitkomst van de nectarindex van 2.1 stemt dus exact overeen met de index die op landelijk niveau bij klepelbeheer gemeten wordt.

Na de presentatie van de cijfers hebben we het project geëvalueerd waarbij de werkzaamheden als zeer positief werden ervaren. Bij de vraag of we volgend jaar weer meedoen kwam een voltallig ja naar voren! Bijkomend positief aspect is dat we als IVN Eerbeek weer aan de weg hebben getimmerd en een nuttige bijdrage hebben mogen leveren aan een zeer boeiend project.

Hoewel het project nog gewoon doorloopt, we willen ook nog kijken naar de biodiversiteit binnen de bebouwde kom en eventuele andere mogelijkheden, is deze eerste inventarisatie een groot succes geworden. We hebben nu inzicht in hoe de bermen er bij liggen in de gemeente

Brummen en hebben daarmee ook argumenten in handen richting de gemeente om veranderingen voor te stellen. Er is dan ook al weer een vervolgesprek met de gemeente gepland.

Mochten er zich nog mensen aan willen melden om deel te nemen aan dit leuke project dan kan men zich melden bij mij via email: gerardnijhof92@gmail.com of via tel 06-23290624

Straatboom zijn, is niet makkelijk!

AUTEUR: HERMAN HESKAMP

Ooit omzoomden ze de zandweggetjes rond Eerbeek, zo dat de koetsier heerlijk in de schaduw kon rijden.

Maar in een tijd waar op wegen de auto gekoeld wordt door de airco, passen ze niet meer. Sterker nog, ze zijn een levensgevaarlijk obstakel voor al die chauffeurs geworden, want bomen hebben de eigenschap altijd in de weg te staan.

Gemeenten geven kapitalen uit om ze in de herfst naar een andere plek te verhuizen. Maar wat moeten de inwoners die geen kapitalen hebben om hun bomen te verhuizen? Zij moeten de ergernissen maar gedogen. Zoals die van bomen die groeien op de plaats waar het tweede autotje moet staan. Of die van bomen die de nieuw bedachte uitrit blokkeren. En dan heb ik het nog niet eens over de gewone ergernissen. U kent het wel; in het voorjaar ziet de straat wit van de pluizen of de boom druipt van de luizen. De hele zomer zie je geen zon omdat er blaadjes aan de boom zitten. Het najaar is een regelrechte ramp als al die blaadjes vallen, je blijft vegen. Met een beetje herfststorm regent het takken. Kortom in een moderne wereld is er bijna geen plaats voor een boom. Maar probeer er maar eens van af te komen, dan doet de gemeente weer moeilijk met het verlenen van een kapvergunning of de een of andere natuurvereniging tekent bezwaar aan.

Bekijk het eens vanuit het standpunt van de boom. Een rij mooie bomen in een nieuwe straat kleedt leuk aan maar is het voor de boom ook zo leuk? De straatstenen sluiten de bodem af van zuurstof en water. Tot overmaat van ramp verwarmt de zon de stenen terwijl de boom door de droge lucht extra behoefte heeft aan water. De afgevallen blaadjes worden verwijderd, terwijl ze in het bos tot humus vergaan en als voedingsstof voor de boom dienen. Ook de wortels zullen moeite hebben in de verharde grond en ze worden vaak beschadigd door graafwerkzaamheden. Om van schade aan de boom door vandalisme maar te zwijgen. Kortom een moderne boom heeft het niet gemakkelijk. Maar de bewoners genieten van het groene uitzicht, beleven de wisseling van de seizoenen. Er heerst een gezonder klimaat door de bomen in de straten. Het is er minder stoffig en in de zomer enkele graden koeler, een beetje vochtiger en minder winderig.

Reden genoeg om zuinig te zijn op de 'moderne' bomen.

Een straatboom is de laagste kaste der bomen. In hun jeugd op de kwekerij was er nog niets aan de hand. Integendeel zelfs, ze werden extra goed verzorgd. Regelmatig kwam de kweker langs en snoeide wat zijtakjes weg. Hierdoor werd de jonge boom gedwongen snel in de hoogte te groeien.

Andere bomen, bestemd voor bossen en parken, gingen weg om ter plekke verder op te groeien. Onze toekomstige straatboom bleef achter op de kwekerij om eerst hoogte te maken. Want het moderne verkeer stelt hoge eisen aan de

hoogte (en breedte) van een straatboom. Ook die hoge vrachtauto mag immers geen last hebben van uitstekende takken.

Ook de bewoners van de (smalle) straat willen wel groen voor de deur maar dat mag geen zonlicht wegnemen. En hoe vaak hoor je niet dat bewoners gek worden van de zaadjes, gore bloesems, pluizen, glibberige bladrommel, luizen enzovoorts? Daarmee is het eisenpakket nog niet compleet. Het wortelpakket mag de stoeptegels niet opdrukken. Daarom wordt er boven op het plantgat vaak een 20 cm hoge zandlaag aangebracht die zo voedselarm is dat de boomwortels daar niets te zoeken hebben. Verdroging is een groot probleem voor de straatboom. De temperatuur loopt vaak hoog op in deze stenige omgeving. De wind op de kale vlakte neemt het verdampende vocht spoedig met zich mee en het aangevoerde stof zet zich af op het blad en vervuult daarmee de ademhalingsopeningen in zijn blaadjes. Zo'n arme sloeber van een straatboom zou jaloers kunnen zijn op soortgenoten in het bos die van al die problemen geen weet hebben. En dan hebben we het nog niet gehad over eventuele olieklages, kabelleggers en een voortdurende stroom van uitwerpselen van honden die de straatboom te verduren krijgt.

Het is dan ook niet verwonderlijk dat straatbomen door deze slechte omstandigheden zeer langzaam groeien. Straatbomen worden zelden oud.

Kritisch worden ze regelmatig bekeken of ze geen risico vormen. Een mindere vitaliteit en dode takken, in een bos geen probleem, zijn hier dodelijk want dit vormt een risi-

co voor mens en geparkeerd blik. Gemiddeld wordt een straatboom niet ouder dan veertig jaar.

Een voordeel voor de gemeente is dat bomen op deze leeftijd nog zonder veel problemen met de buurt gekapt kunnen worden. Gebleken is dat mensen pas voor bomen in de bres springen als ze een hogere leeftijd hebben.

(Dit alles in voorbereiding voor een stukje over straat en laanbomen in Eerbeek.)

Leden en donateurs

Nieuwe leden

H. van Wortel
M. den Hollander

Uit de ledenadministratie verwijderd (allen donateur)

A.G. Bosman
J.B. Tammes
D.Y.H. Prins
J. v.d. Kuip

Wat ik nou toch meemaakte...

AUTEUR: LAMBERT KOUWENBERG

**Ik woon in de bebouwde kom van een dorp aan een door-
gaande weg met aan alle kanten, opzij, voor en achter,
directe burenen. Deze plaatsbepaling is van belang voor een
goed begrip van het opmerkelijke aan hetgeen ik ga ver-
tellen.**

Samen met de buurman was ik bezig met een reparatie-
klusje aan het huis. En zoals dat bij gepensioneerden vaak
het geval is, doen we dat natuurlijk op ons gemak en met
regelmatig een koffiepauze. Terwijl we (mijn buurman,
mijn vrouw en ik) aan de eettafel in de kamer genieten
van onze koffie slaakt mijn buurman opeens een verbaas-
de kreet. Hij heeft het beste zicht op de achtertuin en
zegt: Wat zie ik daar nou?

Mijn vrouw en ik wenden onze blik in zijn kijkrichting en
zien daar, op nog geen tien meter van het raam.....een
ree!

Het dier kijkt met een haast even verbaasde blik naar ons
als wij naar haar. We wrijven onze ogen uit en kijken nog
intenser.... ja echt, een ree. Zomaar in ons dorpstuinje
tussen de bebouwing zonder hertenkamp in de buurt.
Zelfs de bebouwing begint pas tamelijk ver buiten de be-
bouwde kom. Ongelooflijk en toch echt waar, drie paar
ogen hebben het gezien.

Als we het later aan de buurvrouw vertellen wil deze niet
aan onze verstandelijke vermogens twijfelen, m aar
vraagt zij wel of wij iets anders gedronken hebben dan
koffie.

We zijn nog naar buiten gegaan en hebben gekeken waar
het dier gebleven zou kunnen zijn. Door de heg heen naar
de tuin van de andere burenen? Nee die is zo dicht dat kan
niet. Over de heg heen dan? We zien het beest nergens
meer en gaan weer naar binnen. Verder met de koffie. We
zitten nog maar net of de buurman zegt: Zie daar is ie
weer, nou gaat ie de andere kant op. Als wij kijken zien we
niets meer.

We hebben al van alles in de tuin gehad. Mooie dingen als
putters, een vuurgoudhaantje, een sperwer, een eekhoorn
en egels. Maar ook minder leuke dingen als een steen-
marter die kabels doorknaagt en, niet te vergeten, die el-
lendige katten uit de buurt. Maar een ree..... nee!

Hoe ongelooflijk iedereen aan wie ik het vertel het ook
vindt, het blijft een waar gebeurd feit en iets wat mij nog
lang zal heugen.

..

Paardenstaarten

AUTEUR: HERMAN HESKAMP

In het voorjaar zie je in wegbermen vaak grote oppervlakten met bloeiende heermoesstengels.

Heermoes is een hogere sporenplant waarvan eerst de bloemstengels boven de grond uit komen. De stengels met zijtakjes volgen pas later.

Heermoes behoort tot de paardenstaartenfamilie. Deze familie kent een geslacht met in Nederland acht soorten. De bekendste zijn heermoes, lidrus en holpijp.

Holpijp staat altijd in het water en is daarom gemakkelijk op naam te brengen.

Iets moeilijker wordt het met heermoes en lidrus. Heermoes krijgt eerst bloemstengels en later bladstengels, terwijl lidrus zowel stengels mét als zonder bloem heeft, die allemaal in een keer boven de grond komen. Dus als je in de zomer een paardenstaart ziet mét bloemstengels, dan is het (bijna altijd) een lidrus.

Maar er zijn nog twee herkenningspunten. Bij lidrus is het eerste lid van de meeste zijstengels korter dan de bladschede van de hoofdstengel en bij heermoes is de zijsteel langer.

Het ezelsbruggetje is “een heer heeft meer”.

Verder zijn de stengeldoorsneden verschillend. Lidrus heeft een meer gegroefde steel en aanzienlijk minder verticale kanaaltjes. De centrale holte bij heermoes is veel groter dan bij lidrus. Wel even een scherp mes gebruiken.

Kijk eens naar de afbeeldingen.

Het bos

AUTEUR: JAN GROENHOF

Eenzaam loop ik te kuieren
van boom tot boom tot struik.
Slechts de wind is mijn metgezel
want zon of regen gaan verstek.
Zacht buldert de wind in mijn oor:
"Denk na over de natuur in 't teloor!"
Bladeren, vallend van de bomen,
zouden ze ooit nog terugkomen?
Misschien nog wel, het volgend jaar,
tja, want dat vinden wij toch heel normaal.

Ondertussen gaat het bos toch langzaam achteruit,
gaat het als een kaars in de nacht uit.
De verzuring heeft genadeloos toegeslagen.
Het mensdom is het aan het belagen!,
want alles wat leeft en bloeit
wordt verwezen in het verdoem.
Egoïstisch als we zijn, de mens,
overschrijden wij elke natuurlijke grens
om vooral maar klakkeloos te tonen
wat ligt in ons vernietigend vermogen.

Maar dan zien we de bladeren in 't voorjaar
weer aan de bomen. 't Is dus nog niet te laat?
De bomen staan nog vol in het lover;
de schijn, die nu bedriegt is te over.
Misschien nog een paar keer dat ze het halen,
de bomen, de bladeren, want tergend wordt het falen.
Laten wij als mensen ons in vredesnaam eindelijk bezinnen
door samen duidelijk natuurvriendelijk te beginnen.
Heel misschien blijven dan bladeren aan de bomen komen,
en gaan wij weer dromen en wandelen in een bos met gave bomen.

Het werk aan de Gravinnebeek

AUTEUR: INGRID VAN EIJK.

Woensdagochtend 10 juli was het een mooie ochtend om eens de mannen van de Venel te bezoeken bij de Gravinnebeek in Eerbeek.

Daar ikzelf ook een poos heb meegewerkt was ik wel heel nieuwsgierig om met eigen ogen te zien hoever ze nu eigenlijk waren gekomen.

Gewapend met een pak 'gangmakers' (koeken) voor bij de koffie ging ik op pad. Het was verder in het bos dan ik dacht. Nou ze hebben echt heel veel werk verzet. Je zou

zeggen er komt geen eind aan. Het is de moeite waard om eens te gaan kijken wat deze mannen doen.

Waar ze het meeste last van hebben zijn de zwijnen. Die woelen telkens de boel weer om. Vooral bij de zij-instromen. De mannen zijn trots op hun werk en dat merk je ook. Na de koffie gingen ze er weer flink tegenaan. De foto's geven een beeld van de werkzaamheden.

Najaarsactiviteit met de werkgroep Scholing

AUTEUR: WERKGROEP SCHOLING

Jullie hebben een tijdje niets van ons gehoord, hoewel we best actief zijn geweest. Onze aankondigingen kwamen de vorige keer helaas te laat voor het nieuwe nummer van Het Groene Blad, maar gelukkig houdt Herman Heskamp jullie op de hoogte in de Nieuwsbrieven.

Nog even kennis maken voor nieuwe leden en donateurs: de werkgroep Scholing verzorgt presentaties en excursies, bestemd voor leden en donateurs van de afdelingen Eerbeek e.o., Oost Veluwezoom en KNNV Arnhem. We proberen altijd actuele onderwerpen over natuur, landschap en milieu uit onze regio te vinden, zodat we goed op de hoogte gehouden worden van wat er speelt in deze thema's. Vaak melden zich mensen of instanties die wat te vertellen hebben. Zo is dit jaar Jeroen de Koe van Natuurmonumenten ons op de hoogte komen brengen van de nieuwe opzet van de wegen en paden in het park Veluwezoom.

Pim Engeltjes van de werkgroep Padden-overzet Rheden en Rozendaal liet ons in een presentatie zien hoe deze kwetsbare dieren worden geholpen bij hun gevaarlijke tocht naar het water, waar de eieren worden afgezet.

Op 11 april kwam Jurrien van Deijk van de Vlinderstichting

vertellen over nachtvinders, waarna we ze buiten ook probeerden te lokken.

Verder staat op het programma:

Op Woensdag 18 september om 10.30 uur in de Klaproos (Korenbloemstraat 21, Rheden), komt Bert van der Saag vertellen over het werk aan de restauratie van de Gravinnebeek op landgoed Molenbeek in Eerbeek.

Wie van jullie Bert's verhaal over de werkzaamheden van de werkgroep Gravinnebeek tot dusverre heeft gemist kan nu weer van de partij zijn. We houden deze lezing speciaal in de Klaproos zodat ook de leden van de afdeling Oost Veluwezoom kunnen horen aan welk speciaal project gewerkt wordt.

Zaterdag 21 september, 10.00 uur bij het witte huis aan de Boshoffweg: Excursie langs de Gravinnebeek om te zien hoever de werkzaamheden gevorderd zijn.

Agenda

Zaterdag 10 augustus

Voorwandelen heidelandschap

Start: 09.00 uur

Eerste gids: Chris Holtslag

Overige gidsen: Gerard Nijhof en Herman Heskamp

Zondag 11 augustus

Publiekswandeling Heidelandschap Zilvense heide

Aanvang : 14.00 uur

Thema: Heidelandschap

Start aan einde asfaltering Imbosweg in Loenen

Zondag 25 augustus

Familiemiddag op de hei

14:00 tot 16:00 uur

Locatie: Reeverdijk/Elzerdijk, Eefde

Vrijdag 30 augustus

Nachtvlinders met vleermuizen

Aanvang 20.30 uur

Natuurtuin Harmanahof, Loener schepersweg in Loenen

Graag parkeren aan het begin van de weg, naast de kerk

Meer informatie: harmanahof@outlook.com

Vrijdag 30 augustus

Nachtvlindernacht

19:30 tot 23:00 uur

Locatie: De Kaardebol

Harenbergweg 1, Zutphen

Zaterdag 7 september

Voorwandelen bomen Huis te Eerbeek

Start 09.00 uur

Eerste gids: Herman Heskamp

Overige gidsen: Hilda Stoltenborg en Jan Coenraads

Zondag 8 september

Publiekswandeling bomen bij Huis te Eerbeek

Aanvang : 14.00 uur

Thema: Natuur in de buurt

Start: Restaurant Grand Café De Korenmolen

Kanaalweg 3, Eerbeek

Vrijdag 13 september

Volle maan en nachtvinders

19:00 tot 22:00 uur

Locatie: Gorsselse Heide

Zondag 6 oktober

Herfstwandeling

14:00 tot 16:00 uur

Locatie: Deventerdijk/Gerrit Slagmanstraat in Harfsen

Zaterdag 26 oktober

Nacht van de Nacht

19.00 uur

Locatie: Hoek Reeverdijk/ Elzerdijk in Eefde

Aanmelden verplicht via dekleinekaardebol@gmail.com

Informatie: tel. 06 125 29 769.

Zaterdag 12 oktober

Voorwandelen Paddenstoelen Groot Engelenburg

Start: 0.900

Eerste gids: Sandra Omlo

Overige gidsen: Herma Scherpenzeel, Hilda Stoltenborg en Jan Loonstra

Zondag 13 oktober

Publiekswandeling paddenstoelen Groot Engelenburg

Aanvang: 14.00 uur

Thema: Elfenbankjes en heksenboleten

Start. Ingang Groot Engelenburg in Brummen

Zaterdag 9 november

Publiekswandeling Speuren naar uilen

Aanvang: 20.00 uur

Thema: Uilen

Start: Voor de Welkoop, Stationstraat Eerbeek

Cursief gedrukte activiteiten worden uitgevoerd door de IVN afdeling Zutphen.

Alle excursies duren ongeveer twee uur, tenzij anders aangegeven.
Stevig schoeisel is een aanrader.